

Паула Лайт

Тоталният контрол

Вероятно, не само моите връстници, а и мислещите хора от следващото поколение познават безсмъртната творба на Кен Киси „One flew over the cuckoo's nest“. Там затворът от правила, норми и условности, чрез които обществото оковава свободния човешки дух, са пресъздадени алегорично като една огромна психиатрия, в която господства импозантната фигура на Сестрата, студена, стерилна и могъща, символ на Системата. Познаваме и алегорията с месомелачка, заличаваща индивидуалността или със стената на затвор в прекрасната музикална творба на Pink floyd „The wall“. Злокобни алегории на контрола като контрапункт на свободата създава и Оруел чрез мрачния, перфидно красив и властен лик на диктатора, „Големият брат“ или гротескните мозъчни трансформации на индивидите във „Фермата“. Някъде през 60-те години на миналия век свободолюбивите и одухотворени млади хора се борят срещу стягащата и задушаваша яка на обществените условности. Спомняме си за децата на цветята, за отчаяният вик: „Let the sunshine in“. Борбата между свободата на индивида и нормите на обществото, търсенето на разумен баланс между двете са вечни проблеми, които не могат да бъдат решени напълно. Важно е да съществува стремеж към очовечаване на контрола на системата от страна на властта и към зачитане на нормите и интересите на обществото от страна на отделната човешка личност. Човекът, в нормалния цивилизован свят, постепенно се научава да живее с мисълта, че истински полет и прогрес е невъзможен без крилете на свободата, но и без гравитацията на необходимостта.

Положението в бившите социалистически страни е доста по различно. Тогава, когато нашите връстници на запад плетяха венци от цветя, спускаха косите си и експериментираха живот в комуни, ние марширувахме в редици зад железната завеса и, под железния юмрук на системата, се учехме да заличаваме своята индивидуалност. Докато младите хора на запад зовяха „Make love, not war“, ние скандирахме „КПСС! БКП!“ . Докато обществената система там поне се опитваше да приобщи непокорните си чада, без да подрязва крилете им повече от необходимото, нашата система наричаше свободолюбивите, бунтарски настроени и нестандартни деца „народни врагове“. Те четяха „Бхагавад Гита“ и Дзен коани, а ние с досада се опитвахме да смелим съчиненията на Маркс и Ленин. Те слушаха Бийтълс, ние – военни маршове. Те търсеха Бога и медитираха, ние трябваше да вярваме само в Партията и ни моделираха така, че въздействието напомняше на предна лоботомия. Резултатът се състои в това, че младите хора в истински демократичния свят имат твърдост да отстояват правата си на човешки личности, но и искрено

уважение към законите и обществото. Ние, за сметка на това, сме толкова свободолюбиви, колкото стадо овце и, в същото време, не бихме могли да зачитаме искрено обществения ред. Десетилетия гавра с истинското спазване на закона, с интересите и правата на народа са довели до там, че „власт“ звучи за нас като мръсна дума и, ако сме послушни и лесен за обработване „материал“, това се дължи не на разбиране на обществената необходимост, а на чист първичен страх.

Какво се случва днес, в резултат на това печално наследство в нашите гени, подсъзнание и душевност? Това, че властниците могат да безчинстват открито, без дори да имитират някаква система на равновесие и справедливост. Цари хаосът, в който се обособяват две групи: върхушката на бившата комунистическа власт – синовете, дъщерите и внуците им, дегизирана в различни нови форми и стадото на отчаяния и обезверен „обикновен електорат“. В свирепото ни, безмилостно и безчестно време властва законът на джунглата, в който ние сме изтеглили лошият жребий да бъдем „плячката“. Само че на върха на хранителната верига не стоят лъвовете, а чакали и хиени, което е много печално.

Лесно е да хулим страхливостта, апатията и покорството на българския народ. Признавам си, че, понякога, обхваната от този болезнен гняв, който идва от обич, също ругая и хуля този наш безнадежден робски и овчи синдром. Мисля, обаче, че не е градивно, нито полезно да повтаряме фактите, без дори да се опитваме да си ги обясним. Защо българинът е страхлив, покорен и апатичен? Какви са въздействията на властта, които успяват да го запазят такъв и до днес? Мисля, че е изключително важно да си отговорим на тези въпроси, защото, преди да се предприемат опити за лечение, трябва, все пак, да сме наясно с диагнозата.

Кухата формула, че сме такива заради „турското робство“, „социализма“ и т.н. не дава пълния отговор. Послушанието и безмозъчното примирение на социалистическия строй наистина са повлияли донякъде, но отговорът е много по-сложен. Ако сегашните властници не бяха такива майстори на тоталния контрол, на манипулацията и промиването на мозъци, спомените за стената и строя биха започнали, все пак, да избледняват. Не бива да забравяме, че цяло едно поколение на възраст да гласува не си спомня за социализма въобще. Сегашната власт е тази, която унищожавя крехките кълнове на промяната и държи масите в безмозъчно и стадно послушание.

Как се достига до синдрома на тоталния контрол? До вцепенения страх? До робския манталитет? До това да сме такива, каквито сме?

Какви са съставките на този тотален контрол, довел до превръщането ни в покорен, лесен за моделиране, безформен „материал“?

Ще започна от най-примитивния, най-лесния елемент, който, все пак, не е за подценяване. Чисто физическото насилие и полицейската бруталност.

Спомням си как като млад адвокат пуснах сигнал до Военна прокуратура за побой над мой клиент. Ченгетата бяха толкова самонадеяни, че бяха нанесли побоя не в ареста, а в глуха уличка, подразнени, че при проверка клиентът ми поискал да се легитимират. Така той успя да си извади медицинско удостоверение. Бях млада, наивна и изпълнена с вяра в правосъдието. Мислех, че при убедителните доказателства, с които разполагах, нямаше как да не накажат насилниците. Военна прокуратура отговори с постановление, което ме изпълни с шокирано изумление. В текста се твърдеше, че полицаите възприели отварянето на вратата на автомобила като опит за нападение с хладно оръжие (самата врата), като били действали при неизбежна самоотбрана. Казваше се, също така, че насиняванията и охлузванията върху предните подмишници на човека били резултат от падането му в крайпътна канавка. Смаяно четях тия бисери на приложната анатомия и физиология и, признавам си това, дори се разсмях. Само че на човека, когото защитавах хич не му беше смешно. Той се затвори в себе си, сви се, отчая се. Беше обикновен и скромнен гражданин, който никога не се беше проявявал криминално. След този отговор на компетентните власти, загуби вярата си във възможна обществена справедливост.

Сега, всеки път, когато чуя за проявите на полицейска бруталност, си спомням за оня наглед безобиден случай, който, с натрупания в годините опит, вече ми изглежда не смешен и дребен, а страшен. Страшното е в това, че „властта“ дори не се опитваше да бъде убедителна, да скалпи шо-годе приемлива версия, да се опита да запази подобие на авторитет. Заклученията в онова постановление бяха открита гавра с правото на човека да очаква закрила и защита. Бяха изплюване в лицето на идеи като разум, демокрация, право. Това смаза духом едно човешко същество. Днес, когато Европа бди над човешките права и достойнство и наказва сурово ония, които ги накарняват, български полицаи убиха с ритници човек (Чората), а друг издъхна при странни обстоятелства, докато е бил конвоиран от служители на „обществения ред“. Пак днес един млад човек обясни как са се гаврили със задържани по време на протеста, като са пъхали палките си в аналната им област (в „Сеизмограф“ на 07.02.). А злокобното е в това, че висшите служители в МВР се

опитват да прикриват проявеното насилие с аргументи и доводи не помалко абсурдни от тях, които чух като млад човек преди повече от петнадесет години. За всичко това, за кървавата мелница, за безчинствата и насилието, за унизеното човешко достойнство не вина толкова редовите полицаи. Обикновено те са млади, избухливи, не са си изградили умение да подтискат примитивните си емоции. Виновни са началниците им, които се опитват да ги изкарат в такива случаи герои и жертви, вместо да приложат закона и да потърсят наказание за тях. В очите на полицейските служители държавата, министерството, ръководителите им губят своя авторитет. От подобни случаи те стигат до извода, че справедливост няма, че не е необходимо да действат съгласно нормите на закона, че работят в джунгла, където на силния е позволено всичко. Има ли по-страшна и по-деморализираща ситуация от тази? По този начин утре ще решат, че е допустимо да бъдат обект на насилие и грохнали старици или бременни жени. Но не само полицаите са маша на управляващите за физическото насилие и заплаха. Пребитият журналист от frog news пише предимно на политически теми, а не беше бит от полицията. Лумпените по време на протеста действаха едва ли не като екип с органите на реда при разгонването на протестиращите студенти. Киселина, юмруци, куршуми, побои и ритници от маскирани цивилни или от униформени служители на родната власт... Нима е чудно, че страхът завладява дори и най-будните млади хора и ще си помислят дали при следващия протест да не си останат в къщи? Първият елемент от тоталния контрол е **ВЪЗДЕЙСТВИЕТО С КАМШИКА НА СИЛАТА.**

Друг аспект на тоталния контрол е икономическото въздействие. Живеем с направо жалък материален стандарт и тревогите ни не са за това, че не можем да си купим нов автомобил или да се обзаведем добре, а за биологическото ни оцеляване. Всеки трепери ще има ли утре пари за храна, лекарства, топлина. Върху струната на този естествен за бедността ни и дълбок страх свирят майстори в манипулацията. Да вземем, например, преекспонираната тема за кризата. Вярно е, че има световна икономическа криза, но едва ли някъде се повтаря като мантра сутрин, обед и вечер колко е страшно, до каква безработица и глад ще доведе и как клетото правителство се чуди с какво да компенсира бизнеса, та да не бъдат изхвърлени работещите на улицата. Думата уволнение се шепне с истински ужас от всеки, който се бои за хляба си. Това прави хората апатични и послушни. Замират икономическите протести, заглъхват справедливите искания, задоволяваме се с жалкия си стандарт, за да не дойде „по-лошо“. Един познат работник, техник със златни ръце и

далеч не глупав човек сподели пред мен, че подписал споразумение към трудовия си договор да премине от доста добра на минимална заплата. Другата сума работодателят щял да му дава в „премии“. Удивено го запитах защо е направил такава глупост да се съгласи с нещо толкова неизгодно. Той викна, че всички подписали същите споразумения, защото иначе, заради „кризата“ щели да се озоват на улицата. Когато кротко му възразих, че ако нито един човек не подпише няма как да бъдат изхвърлени всички, човекът ми се сопна, че храни семейство и си тръгна, някак прегърбен и унижен. Този втори елемент на тоталния контрол бих нарекла ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ СТОМАХА.

Не по-малко страшна е и манипулацията чрез медиите. Говори се за събития и явления при старателен подбор на начина, честотата на обсъждане, гледаното или слушано време. Бих илюстрирала това само с няколко примера. За мястото на нашето правителство при проблемите около газовата криза, за това какво са направили и какво не са направили се каза и написа много малко. От друга страна, за споразуменията на президента в Москва чух поне тридесет-четиридесет пъти и това при положение, че рядко имам време за радио или телевизия. Наблягаше се върху крайно изгодния резултат и сигурно бих се радвала, ако не си спомнях за подобни изблици на възторг за договора с „Газпром“ и преди кризата. За това, че президентът е действал вън от сферата на своята компетентност почти никой не се сети. А един от характерните белези на диктатурата е срастването на законодателна, изпълнителна и представителна власт, както всички юристи и политолози са учили още в първи курс. Слушахме и продължаваме да слушаме непрестанно за ксенофобските и оскърбителни изявления на генерала в Чикаго по отношение на ромското население и гражданите в пенсионна възраст, за това как нарекъл народа си „материал“. Признавам, че в изявлението на Борисов липсва добър вкус, дипломатия и култура, че звучи примитивно и дебелашки. В същото време, обаче, смятам, че не е чак толкова злокобно и демонично и че в него не липсват елементи на истина. Вярно е, че ромите, поради своята ниска степен на образование, биха се ориентирали по-трудно в сложната предизборна ситуация. Вярно е, също така, че възрастните хора гласуват често под влияние на носталгия и емоции. От предишни мои публикации е ясно, че не съм сред обожателите на Борисов и никога няма да бъда. Мисля, обаче, че в случая мелодраматизирано изявлението му, дори и да е нелепо и зле поднесено. Знаете как, с упоритост и честота на заклеяващите коментари успяха да демонизират друг един политик, Иван Костов. Питам ви, обаче, защо медиите

не вложиха същото усърдие в темата за проваления по вина на управляващите студентски протест? Или за източеното от висши служители на сегашната власт ДДС? Или за ограбването на Европейските фондове? Възможно е, без да се поднася лъжа, само с подбора на темите, които се обсъждат да се влияе на оценъчната способност на хората. Този елемент на тоталния контрол можем да наречем **ВЪЗДЕЙСТВИЕ ЧРЕЗ ПОДБОР НА ИНФОРМАЦИЯТА**.

Могъщ двигател за промиването на мозъци е нивото на телевизионните предавания. Следим амалгама от боза, мозъчни разхлабителни и селски хумор. Хората делят времето си между сапунените сериали, рекламите, телевизионните игри и остроумията на Слави Трифонов. Как да израстват интелектуално, когато техните умове са впили корените си в подобна тор?! Разбира се, има и светли изключения. Такива са „Сеизмограф“ на Светла Петрова; „На четири очи“ на Цветанка Ризова, съботното историческо предаване на Божидар Димитров. Но тия чудесни обзорни предавания са веднъж седмично, докато останалата бълвоч залива нас, клетия човешки „материал“ всеки ден, всеки час, всеки миг. Защо се чудим, че доста възрастни хора знаят за колко мъже от рода Форестър се е омъжвала Брук, но и представа си нямат кои партии ще участват в изборите?! Управляващите политици чудесно са усвоили тази „паткореч“, за която говори Оруел в „1984“. Те нижат монотонно такива общи приказки и безсмислици, че са в състояние да приспят и дракон и да накарат и ядрената война да изглежда като нещо скучно и безобидно. Този елемент на тоталния контрол бих нарекла **ВЪЗДЕЙСТВИЕ ЧРЕЗ ЗАТЪПЯВАНЕ**.

И стигаме до най-тежката и сериозна форма на убиване на свободата, автоцензурата. Без друго носим у себе си гените на кроткия и смазан социалистически пролетариат. Когато виждаме, че на хора, свободолюбиви и борбени се случват лоши неща, ни завладява страхът и той ни превръща в най-безпощадните цензури на собственото ни поведение. Забелязали ли сте как иначе разумни и напълно нормални хора се страхуват да споделят пред камера дори мнението си за твърде топлата зима? Не ви ли е правило впечатление какъв сериозен е процентът на ония, които, при анкети, отговарят, че нямат мнение по зададения въпрос. Познавам иначе достойни личности, които не могат да спят седмици от тревога, че са се включили в някаква подписка, заедно с още хиляди други. Ред хора гласуват въздържали се дори и на събрания на етажната собственост, че „да си нямат неприятности“. Често подобни настроения достигат до сериозна параноя. Мой клиент, бизнесмен, се бои да

беседва по телефона дори за технически проблеми по търговската регистрация, защото „ония“ подслушвали. Когато го запитах кои са, все пак, „ония“, не можа да ми даде смислен отговор. Друг мой познат твърди упорито, че следят електронната му поща и „заразяват“ компютъра му с вируси, въпреки че не е политик или с интереси в сериозния бизнес, а безобиден поет. Симптомите изглеждат забавни, но, всъщност, са сериозни и доста страховити. Те показват, че различните лица и форми на страха, на тоталното въздействие са довели до една злокобна трансформация. Човекът е митологизирал лика на контролорите, превърнал ги е в някаква безпощадна, несъкрушима сила, която е вездесъща като божество и отмъстителна като демон. Така „кротувай си“ е апелът на родители към деца, на съпруги към техните съпрузи, на приятели и роднини. Страхотен бонус за ония, които желаят да постигнат тотален контрол...

Трудно е да стигнем до заключение как да лекуваме злокачествената болест. Може би, трябва да вярваме в нещо по-значимо и свято от собствения си жалък бит. Може би, трябва да си забраним поне един месец да гледаме телевизия, а след това да се опитваме по всеки въпрос, спокойно и разумно да решаваме какво е НАШЕТО мнение. Вероятно, трябва да си обещаем да изразяваме това мнение смело и открито всеки път, независимо дали то ще се хареса на всички. Да правим всичко това стъпка по стъпка като дълго боледувало дете, което отново се учи да ходи. Не бива да продължим да бъдем обект на този тотален контрол, който отравя въздуха, светлината, смеха и любовта ни. Отравя всичко около нас. Не бойте се. За оцеляването на всеки, който се стреми към доброто и светлината има кой да се погрижи. А липсата на свобода е тотален мрак.

КРАЙ

© 2009 Паула Лайт

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/10970>]